

תשורה

משמחת הנישואין

של

אפרים חיים ורחל

טראכטענבערג

1912

תעמלה

כ"ד תשרי, אפרון חג הסוכות, ה'תשנ"ב

ב"ה

תוכן הענינים

- 3 תמונה של ר' מענדל פוטרפאס ז"ל עם החתן
- 4 פתח דבר
- הקדמה
- 7 ביאורים והדרכות בענין לימוד התסודות מאת הגה"ח
ר' מענדל פוטרפאס ז"ל
- 21 פסקול בענין התגלות כח העצמות שמהות מאין ליט
- 31 תמונה של ר' מענדל פוטרפאס ז"ל



הקדמה

תודה לא-ל על הזכות הגדול שבא לידי, שזכיתי להיות ממקורבי הרה"ח המשפיע ר' מענדל פוטרפאס ז"ל.

פעם בהיות ר' מענדל בחדש תשרי בחצרות קדשינו 7707, פגש אותי ושאל איזו ענין אני לומד. והיות שלוא כבר התחיל לדבר עמי לא הפסדתי הזדמנות כזו לשאול אותו שאלות בחסידות שנתקבצו אצלי במשך הזמן, והתחלתי עם השאלה שהי' לי בהמאמר שלמדתי אז, ר' מענדל הקשיב להשאלה, וכשגמרתי את השאלה התחיל ר' מענדל לדבר איתי לא מענין השאלה בכלל! אלא התחיל לבאר איך צריכים ללמוד חסידות... (כנראה שמתוכן השאלה הסיק ר' מענדל אבחנה מה חסר לי, והתחיל מיד עם הרפואה...). זה הי' פעם הראשון שנפגשתי עם ר' מענדל.

מיום זה נקשרתי אליו מאד, וישבתי אצלו הרבה זמן. לאחר איזה זמן אמר לי: "לתת לך סמיכה להיות משפיע איני יכול עדיין, לתת לך סמיכה להיות רב גם כן איני יכול עדיין, אבל אתן לך סמיכה להיות שמש - זה איני יכול כבר עכשיו", ואכן נתן לי סמיכה להיות שמש...

בתשרי האחרון בהיות ר' מענדל בעלמא דין, חכיתי שיבוא לחצרות קדשינו ב7707 כדרכו לבוא כל חודש תשרי לחצרות קדשינו, וכבר עבר ר"ה וי"כ והוא עדיין לא הגיע, התקשרתי אליו ללונדון (הוא הי' שם אצל בנו הרה"ח ר' בערל שיחי), ושאלתי מתי אוכל לראותו? והוא ענה לי, אם אני רוצה אז אני יכול לבא עכשיו ללונדון, כי לאחר זמן יכול להיות כבר מאוחר... הבנתי שר' מענדל לא יבא לחצרות קדשינו בשנה זו, ולפי הצעתו הלכתי לבקר אותו בלונדון, ושם שמשתי אותו והוא למד עמי.

אין להעריך את האוצר שזכיתי לקבל ממנו, ובכל יום אני נותן תודה לא-ל על הזכות הגדול שבא לידי...

ובתשורה זו באתי לפרסם קצת מן האוצר היקר הזה, ואף שאינו דומה כששומעה מהרב עצמו לכששומעה מתלמידיו,

פתח דבר

אנו מודים לד' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואינו למז"ט ביום הרביעי, ארבעה ועשרים יום לחודש תשרי, אסרו חג הסוכות, ה'תשנ"ט.

התודה והברכה מובעת בזה לידידינו ומכירנו, אשר הואיל לשמח אתנו יחדיו, ביום שמחת לבבינו, ולברכנו, ולברך את הורינו יחיו, בברכת מז"ט וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות. בשמחה וטוב לבב נחכבד להגיש לפני כל הנוטלים חלק בשמחה לבבינו "תשורה" מיוחדת זו, הכוללת כמה ענינים והדרכות בענין לימוד החסידות שקיבלתי מהרה"ח המשפיע ר' מענדל פוטרפאס ע"ה. ובזמן שמחה זו וליוקר הענין על פי הוראת כ"ק אדמ"ר נשיא דורינו "להציע לעורר ולעודד ... אן ענין - צו מפרסם זיין און אפדריקן הידושי תורה ... און דאס אויך מפרסם זיין בדפוס" (סה"ש תנש"א ע' 560), מצאתי לנכון לכלול בתשורה זו ביאור בחסידות בתורת כ"ק אדמ"ר נשיא דורנו שכתבתי בעת למודי' בישיבה, ויעלה זה לזכותנו לבנות בית חסידי נאמן בישראל ולהצלחה בגשמיות וברוחניות, אכ"ר.

האל הטוב, הוא יתברך, יברך את כבודו ואנשי ביתו יחיו, בתוך כלל אחבי' יחיו, בברכות מאלפות מנפש ועד בשר, ונוכה לקיום היעוד "מהרה ה"א ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים, קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה", ובלשון הרב הוא כ"ק אדמ"ר נשיא דורינו "ונוכה זעהן זין מיט'ן רב'ן דא למטה אין א גוף, ולמטה מעשרה טפחים והוא יגאלנו" - בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקינו, תיכף ומיד ממש.

מוקריהם ומכבדיהם
אפרים חיים ורחל טראכטענבערג

ביאורים והדרכות בענין לימוד החסידות מאת הרה"ח ר' מענדל פוטערפאס ז"ל לימוד החסידות

ר' מענדל המשיל משל לבאר איך נגישים ללימוד החסידות, שזהו כמו אדם שהי' בחדר השוק ורצה למצוא את הדלת בכדי לצאת משם, הרי צריך לממש בידיו ולחפש איפה הוא הדלת, והנה מצא איזו פתח שיכול להיות שזה הדלת, אבל כשהביא ניצוץ קטן דאור (גפרור) והתחיל להאיר קצת, הוא הכיר שאין זה הדלת אלא חלון, והמשיך לחפש אחר הדלת ועכשיו קצת יותר קל כי מאיר קצת, ולאחרי זמן מצא משהו שלפי האור הקלוש שיש לו נראה כדלת, אבל כשמדליקים הנר ראה שאכן זה דלת אבל דרכו לא יוצאים מן החדר ואז ראה דלת של ארון שבחדר, ובסוף הדליק אור גדול בחדר ואז ראה מיד את הכל, שכאן החלון וכאן הארון, וכאן הדלת לצאת מן החדר...

וכך הוא בלימוד החסידות, שבתחלה הוא כמו ממשש באפילה, ונראה לו שהבין את הענין באמת ואחד התברר שזה אינו אלא דמיון... ובה גופא יש כמה מדרגות, והיינו שכשלומד יותר חסידות אז אור החסידות מאיר לו יותר והוא מבין שהבנתו הקודמת בהענין הי' רק דמיון, ועכשיו הוא מבין את הענין באופן אחר לגמרי.

דמיון שוא ודמיון סתם

וכפתגם הידוע מהר' מענדל, שהקשה מה שפעם כתוב בתניא דמיון שוא (סופ"ג) ולפעמים כתוב דמיון סתם, ולכאור' מהו ההבדל ביניהם, והסביר שדמיון סתם הוא כמו שראה ציור של אדם וחשב שראה אדם חי, והדמיון שוא הוא שראה נהר וחשב שראה הר, דהיינו בכלל שלא בערך.

[והנה לכאור' איך אדם נורמלי יכול לטעות ולחשוב על הר שהוא נהר? אך זה אפשר להיות רק כשמרמה את עצמו, ובה מדובר כאן... דהנה כאן מדובר בענינים רוחניים, שא"א לראות

ובפרט ידוע מה שהרבי בירך את ר' מענדל, שכל מה שיאמר יהי באותיות הנכונות לאנשים הנכונים בזמן הנכון, משא"כ כשזה עובר דרך מישהו אחר, מ"מ מכיון שאין להעריך היוקר שבדבריו, גם זה כדאי.

על פי רוב דובר אתי ר' מענדל בדרך רמז, דהיינו שהי' מספר איזה סיפור או משל, והנמשל והמכוון בזה הי' צריך להיות מובן מעצמו, אלא שכששומעים מהר' מענדל עצמו ורואים אותו בשעת מעשה אז הכל מובן מאלינו... לפעמים הי' מדבר המשלים ארוכים שהי' מספר במשך כמה ימים, בכל יום הי' מבאר איזה פרט עד שבמשך כמה ימים נהי' הכל מקשה אחת. פעם אחת ביקשתי מר' מענדל שיסביר לי את הנמשל, והוא סירב ולא הסביר באמרו שכשמסבירים אז נאבד "הטעם"...

ולכן כששומעים כשר' מענדל עצמו סיפר את זאת, אין צורך להסברים אבל כשהוא ע"י "כלי שני" אז כדאי להסביר כוונתו, ואע"פ שע"ז נאבד "הטעם". מ"מ לאיך גיסא מכיון שהוא ע"י "כלי שני" יש חשש שלא כיוונו אל האמת ועיקמו כוונתו. לכן לכל משל וסיפור מר' מענדל שהבאתי בתשורה זו, הוספתי גם הסבר המכוון בזה כפי שהבנתו מזה, אלא שציננתי באופן שברור איפה הוא לשונו של ר' מענדל ואיפה ההסבר.

כמה מענינים שהובאו בתשורה זו אולי כבר נתפרסמו, ואפשר שכאן זה נדפס בנוסח אחר, אך לא הקפדתי להשוות את הנוסחאות, כי הרבה פעמים סיפר ר' מענדל אותו ענין או אותו סיפור בנוסח אחר ולמד מזה ענינים שונים בכל פעם. וכל מה שהבאתי בהתשורה הוא באותו נוסח ששמעתי מר' מענדל עצמו.

אפרים חיים טראכטענבערג

"wedge" שצר בקצהו האחד ורחב בקצהו השני (שנראה כמו הגרזן), ומכניסים אותו בחוזקה איפוא שנתקע הגרזן עד שהקורה מתבקעת.

וכמו כשמשהיזים סכין, משהיזים סכין אחת ע"ג חבירו, עד"ז כשילמוד המשך אחר "ישחז" עליו (ועל ידו). ההמשך שלמד.

כלומר, ע"י ש"יתקיע" המשך אחד בהשני, (שמדברים באותו ענין), ע"ז "יתבקע" הקושיות שבההמשך. והיינו שכשידמה וישוה המשך אחת להשני (שמדובר באותו ענין), אז בדרך ממילא יעשה מאמץ להתאים אותם באופן שאחד ישלים להשני בהבנת הענין, ופעולת "ההתאמה" יעורר בו בדרך "אור" חוזר" כח הנעלם להבין את הענין בעמקות יותר (וע"ז ענין הידוע, שישנם ענינים בדא"ח שלא נתבארו כל צרכם אלא נשארו באופן ד"ת לחכם ויחכם עוד", והוא בכדי לעורר יגיעת הלומד להשלים את ה"חסר". ראה "שערי לימוד החסידות" ע' נג ובהנסמן שם), ואז ממילא יבין גם תירוצים על הקושיות, וכנ"ל שתירוץ על קושיא בחסידות הוא "נאך טיפער פארשטיין".

כי כשילמד המשך אחר אז יבין ממנו גם מה שאינו מובן בהמשך זה שלא נגמר. והיינו כנ"ל, שע"י שילמד יותר חסידות ע"ז ממילא יבין מה שהוקשה לו בהמשך שלמד לפני"ז.

"מחשבה הולכת"

ואע"פ שאין זה דומה ממש למשל הנ"ל (של האדם שנמצא בהחשוד), כי שם ע"י שילמוד יותר חסידות בכלל ובהר לו הענין ויבין מה שהוקשה לו לפני"ז ואינו צריך לעשות מאמץ מיוחד ולתקוע דעתו בהענין איך לתודק מה שהוקשה לו אלא הכל יתבהר בדרך ממילא בהמשך הזמן ע"י שילמוד יותר חסידות. וכאן צריכים "לתקוע"... (והיינו שצריכים מאמץ מיוחד לתקוע דעתו בהענין איך לתודק שני ההמשכים ולתרוץ את הקושיות).

בעיניים, "שמיים לכן גם בדברים כאלו שונים - הר ונהר - אפשר לטעות ולרמות את עצמו ולחשוב שזה אותו ז"בר".

ולכך כשמאיר אור חזק, אז מתקרב האדם יותר אל האמת בדרך ממילא, והענין נהי' מבורר אצלו מאל"י.

מהו תירוץ בחסידות

והנה נקודה העיקרית שביאר ר' מענדל ע"פ משל זה הוא שבחסידות אין קושיות, (וכמ"ש באגוה"ק פ' כו בשם ר"מ "אילנא דחי' דלית תמן לא קשיא מסטרא דרע כו"), אם לומדים מאמר ונתקלים במשהו שנראה מוקשה אין להתעכב ע"ז כמו בנגלה ולהכנס בשק"ט, אלא צריך להמשיך ללמוד, וכשילמד אחר"כ מאמר אחר, ששם מבורר הענין יותר, אז יבין מה שהוקשה לו לפני"ז.

כי כשמביאים יותר אור אז ממילא רואים יותר ברור כל מה שבחזק, דכשילמד יותר חסידות הרי זה מכניס יותר אור וממילא מבין מה שהוקשה לו לפני"ז.

ומרגלא בפומי' של ר' מענדל, התירוץ על הקושיא בחסידות הוא - "נאך טיפער פארשטיין!" (להבין יותר בעומק).

"קלין קלינום וויביואיוט"

ועוד סיפר ר' מענדל בענין זה, שפעם שאל אחד מגדולי החסידים (שכחתי את שמו) אצל כ"ק אדמ"ר מוהרש"ב נ"ע (כמדומה), למה ישנם כמה וכמה המשכים בחסידות שלא נגמרו, כי נשאלים בהם כמה שאלות ואח"כ נאמרים ההמשכים בלי תירוצים על השאלות.

ואמר לו הרבי רש"ב בשפה הרוסית "קלין קלינום וויביואיוט",

[פירושו: בול עץ (שנתקע) מכים אותו עם עוד בול עץ (שע"י מוציאים אותו). לדוגמא כשחטבו עצים והגרזן נתקע בקורה, אז כדי להוציא את הגרזן צריך לשבור את הקורה, ואיך עושים את זה, לוקחים חתיכת עץ (שקוראים אותו טריז -

אבל בסוף האסיפה, הסביר הראש שלהם שנשאר רק אפשריות אחת, והוא, שהרי גם אם יצליחו לעבור את השמירה של החיילים והכלבים, שהיו מסביבות המחנה והקיפו אותו שלש פעמים, מ"מ עדיין אינו ניצל, כי מכל ד' רוחות ה"טאיגה" (יערי הסיביר) התפשטה על מאות קילומטרים ואין איש, ואם יתעה אז גם אם לא יקפא מהקור העצום שם, יאללוהו חיות רעות או יטבע בבוי.

ורק אם יש לאדם טופוגרפי' (חכמת ידיעת טבע הארץ) על הנפש, והיינו שיש לו חוש בזה, אז אפשר שלא יתעה ביער ולא יטבע בבוי וינצל מהחיות רעות, ואז אפשר לנסות לברוח.

וכך, הסביר ר' מענדל, הוא בלימוד החסידות, שכשיש לו לאדם ביטול "בנפשו", והיינו שיש לו חוש בחסידות (חוש בחסידות נובע מביטול ותלוי בביטול, לכן זה אותו ענין, ואם יש לאדם ביטול, אז זה ממילא מעורר בו חוש בחסידות), אז מותר לו לחשוב להתעמק לתרץ את הקושינות בחסידות.

איך משיגים "הטארף"

הנה כשיש לאדם ביטול "בנפשו" והוא חושב ומתעמק כדי לתרץ את הקושיא, אז המחשבה נמשכת מצד עצמה ומאלי', וענין זה (מהו ענין המחשבה שהולכת ונמשכת מצד עצמה ומאלי') אפשר להבין מסיפור אחר של ר' מענדל.

כשהי' ר' מענדל במאסר במחנה העבודה בסיביר, אחד מהעבודות הכי קשים שם הי' לחפור חפירות בשביל להשיג את "הטארף" (סוג חומר כזה שדולק בקלות, ובימים ההם היו משתמשים בו בעיקר לחימום).

"הטארף" הי' נמצא חמש - שש מטרים מתחת האדמה, והשלב הקשה ביותר בעבודה זו הי' בהתחלת החפירה, כי הקרקע הי' קפוא וקשה כברזל והי' א"א לחפור בו בדרך רגל עם את אלא הי' צריכים לשבור עם דקר, ועד ששברו את הקרקע הם היו יכולים לקפוא על מקומם....

מ"ב. אמר פעם ר' מענדל, שאלי"פ שבדרך כלל אין להתעכב כשיש קושיא, מ"מ אם המחשבה הולכת ונמשכת, היינו שנובע מצד עצמו ומאלי', אז מותר לחשוב ולהתעמק לתרץ את הקושיא בעצמו (וכמובן שגם זה רק בדרך אפשר ולא לסמוך על התירוץ שמצא, אלא שתהי' זה הבנתו לפי שעה), אבל העיקר שלא להותעכב (לסחוט) ולדחוק תירוצים מעצמו אלא רק אם מרגיש שהמחשבה הולכת ונמשכת כבר בענין זה.

טופוגרפי'

ולבאר יותר ענין זה, מתי מותר לחשוב ולהתעמק לתרץ הקושינות, סיפר ר' מענדל מה שקרה איתו פעם.

כשהי' ר' מענדל במאסר ל"ע במחנה העבודה בסיביר, אחד מהעבודות הכי קשות הי' חטיבת עצים, והעצים שהיו שם בסיביר לא היו כעצים רגילים שרואים כאן, אלא היו עצים ענקים וגבוהים מאד, וגם הי' קור בלתי נסבל...

ובכדי להתחמם כשנחו, היו האסירים עושים מדורה ואצל מדורה זו היו מתקבצים כל האסירים לנוח. אבל בתוך האסירים גופא היו קבוצות שלא כולם היו רשאים ליכנס לשם, אלא רק "אנשים נאמנים", ולר' מענדל הי' נאמנות גם אצל אסירים ופושעים, הם קראו אותו "רב קדוש" כי לו זקן ארוך וכבר אז הי' לו שערות לבנות בתוך הזקן והי' נראה כאיש בא בימים, וגם הי' מתנהג לפי ההלכה כפי שהי' אפשר לו ולא הי' מתערב עמהם כ"כ, והם החשיבו אותו כאיש קדוש, ולכן קראו אותו "רב קדוש". והם אמרו שרב קדוש זה לא יזיק, ונתנו לו להיות בתוך כל האסיפות החשאיות שלהם.

ובאחד האסיפות הנושא שעלה על הפרק הי' אם אפשר לברוח ממתנה העבודה. הרבה רעיונות הועלו באסיפה, ולסוף הסכימו שלא יצליחו בזה.

מלהיות חוץ להענין, ולא ע"י אתכפיא אלא באמת בלי שצריך להכריח את עצמו להיות שקוע בתוך הענין, כי הוא מרגיש את החום שבתוך הענין.

[והחום בא לא מתענוג ההשכלה, אלא מדובר בחום הבא מאור החסידות דוקא. ובנקל אפשר לדעת ולבדוק אצל עצמו אם התענוג שלו הוא מההשכלה או מהאור שבחסידות, ושמעתי שההסבר בזה הוא: אם בשעת הלימוד התענוג מעורר בו הרצון למסור את עצמו לה' ולשפוך לבו ונפשו לפני אל-רחום, אז בידוע שהתענוג שלו הוא מאור החסידות.

אבל אם הלימוד אינו מעורר בו הרצון להתפלל ולמסור את עצמו לה', אז בידוע שהתענוג שלו הוא מההשכלה בלבד.]

והוא מרגיש שהמקום הכי טוב בשבילו להיות הוא בתוך החום שבהענין מאשר להיות בהקדירות שמחוץ להענין. ואז בחום זה המחשבה הולכת מצד עצמה בלי שיצטרך "לסחוט" מעצמו, ואז מותר לחשוב ולתרוץ את הקושיות ולערב מאמר במאמר והמשך בהמשך.

אין קושיות בחסידות

ואף שמספור זה משמע, שבלי יוצא מן הכלל, בתחלה צריכים לשבור את הקרקע ורק אז מגיעים לחמימות שמתחת לארץ, ולכאורה איך זה מתאים עם הנ"ל, שבחסידות אין קושיות ואינו צריך להתעכב "ולשבר" במקום שהוקשה אלא צריך להמשיך הלימוד כנ"ל?

הענין הוא שמה שצריכים לשבור הוא הקליפה שבסיביותו נתקשה הבנת הענין, וכמ"ש באגה"ק ע' 288 בשם ר"מ "שהקושיא היא מסטרא דרע". אלא שיש הפרש בין שבירת הקליפה בלימוד הנגלה ושבירת הקליפה בלימוד החסידות, דבנגלה יש תערובת הקליפה ולכן צריכים לברר אותו ע"י השק"ט וליבון ההלכה, והקושיות שבנגלה באים מתערובת הקליפה שבו.

אבל כשהיו שובדים את פני הקרקע קצת אז הי' כבר אפשר לחפור באת הרגיל, ובשלב שהגיעו עוד יותר עמוק בקרקע הי' כבר יותר קל לחפור כי לא הי' כל כך קר והקרקע הי' רך יותר, וכשהיו מגיעים ארבע - חמש מטרים מתחת לארץ הי' קל ביותר לחפור ור' מענדל התבטא בלשון רוסית "קאק פא מאסלו שלי" (הולך חלק) כמו שנמשח עם שמן), והיינו שהי' זה ללא טירחה ל"כ, אלא אדרבה שם הי' קרקע חם קצת, עד שאפשר הי' עוד להתחמם.

"בלאטני"

וסיפר ר' מענדל שדוקא אז היו באים "בלאטני" (האסירים החמורים ומסוכנים ביותר, שבשבילם להרוג בן אדם לא נחשב לכלום), ותופסים בכח את המקום הזה והאסירים הפשוטים היו מוכרחים לצאת שוב על גבי הקרקע להתחיל החפירה מחדש.

וסיפר שפעם קרה כך לו בעצמו, שה"בלאטני" תפס את האת של ר' מענדל ורצה לקחתו ממנו ולהשליך אותו לחוץ, ור' מענדל התנגד לו ולא רצה לתת לו, וחרה אפו של "בלאטני" והוציא את הגרזן שהי' תלוי בהחגורה שלו וכבר הרים את היד וסיפר ר' מענדל שעוד חצי רגע והראש שלו הי' פורח באויר... אלא שקרה נס, ובאותו רגע תפס מי שהוא את היד עם הגרזן של ה"בלאטני" באמרו "על מי אתה מרים את היד? על ר' מענדל!! הרי הוא איש קדוש ואינו מזיק לאף אחד! תעזב אותו!!!", הי' זה "בלאטני" אחר שהי' חבר של ר' מענדל (להבדיל), ופעם נתון לו ר' מענדל סיגרי' (שבמחנות העבודה אז הי' זה חפץ יקר ביותר), ומאז נתחברו...

ואמר ר' מענדל שאילו הי' יודע שהי' זה "בלאטני" לא הי' מסרב לו אלא הי' נותן לו את האת והמקום העבודה שלו, אלא שהוא לא ידע...

זהו הענין שהמחשבה נמשכת והולכת מצ"ע, והיינו כאשר אדם אווזו בהענין בעמקות ל"כ עד "שאפשר להתחמם" שם, שאז הוא כמו שהתבטא ר' מענדל בשפה רוסית "קאק פא מאסלו ידיט" (הולך חלק), שטוב לו יותר להיות בתוך הענין

הרי מובן מזה, שפתיחת הצינור עדיין לא הועיל להסיר סיבת הקושיות (את הקליפה), אלא שנתן אפשרות להגיע למעלות הלימוד באופן דעיון ושק"ט (רצוא ושוב) גם בפנימיות התורה, אבל הקליפה במקומה עומדת.

ולכן אם המחשבה אינה "הולכת ונמשכת" עדיין, אז יש חשש שיתע וילך בדרך שקר (מצד הקליפה שבו). אבל כשהמחשבה כבר "הולכת ונמשכת" יש לו ביטול "בנפשו", אז החשש הנ"ל מתמעט, ואפשר לנסות לחשוב ולהתעמק לתרץ את הקושיא בעצמו.

איך שוברים את הקרקע

אך איך שוברים את הקרקע ומודככים כדי להיות כלי לאור החסידות? ואיך לומדים חסידות עד שיהי' הביטול "בנפשו" ואיך עומדים במדרגה שהמחשבה הולכת מצ"ע ומאלי'?

הנה בפשטות "שוברים" עם הזקק, ובעבודה הוא ענין קבלת עול - ביטול. אבל בדקות יותר יש כאן הרבה פרטים, היינו באיזה ענין צריך להתבטאות קבלת עול והביטול, ובאיזה אופן הוא צריך להיות, וכי"ב.

ולבאר זה במקצת עכ"פ, אביא כאן כמה העצות שנתן ר' מענדל לזה, וכמה סיפורים שסיפר ר' מענדל בכדי להמחיש את הענין.

מהו "יתבהר"

בזמן שר' מענדל הי' בחור בישיבה, הי' החוק ברוסי' הסובייטית שכל אדם מוכרח לעבוד, ולכן לכל אדם "כשר" הי' כרטיס עבודה, והמשרה הי' עוצרים אנשים ברחוב ובדקים אם יש להם כרטיס עבודה, ואם לא הי' להם - אז מרה היתה אחריתם.

ולכן גם בחורי ישיבה היו מוכרחים להשיג כרטיס עבודה. אבל איפה השיגו אותו? סיפר ר' מענדל שלמישהו הי' "קשר" עם מנהל בית - חרשת, והוא הבטיח להשיג בשביל החורים

אבל בחסידות אין תערובת הקליפה והוא אור ישר, ולכן אם יש לאדם קושיא בחסידות אין זה מתערובת הקליפה שבחסידות כמו בנגלה, אלא זה מתערובת הקליפה שבו בעצמו, (וכמ"ש בלק"ש חכ"ה ע' 164 הערה 47 "הקושיא שישנם בלימוד פנימיות התורה הן מצד האדם הלומד ולא מצד התורה עצמה"), והיינו דמה שהוא צריך לשבור הוא לא הקליפה שבלימוד אלא הקליפה שבו בעצמו, והיינו דמה שהוקשה לו הענין הוא מצד הקליפה שנמצא בו בעצמו שמעלים ומסתיר על האמת, אבל הענין מצ"ע אין בו שום תערובת הקליפה שצריך לברר אותו כמו בנגלה, אלא הוא אור ישר וברור וצריך רק לזכך את עצמו בכדי לעמוד בו...

[ואף שעפ"ז לכאן אינו מובן מה שנתבאר לעיל, שאם יש לאדם ביטול "בנפשו" והמחשבה הולכת מאלי', אז מותר לחשוב ולהתעמק לתרץ את הקושיא בעצמו, מה יועיל אם מחשבה הולכת ונמשכת מאלי' או לא, הלא הקושיא בא מהקליפה שנמצא בו בעצמו ולא מתערובת הקליפה שבהלימוד גופא (כ"ל שבחסידות אין תערובת הקליפה), ואיך יועיל לזה ה"מחשבה ההולכת ונמשכת"?

והנה בלק"ש חכ"ז ע' 28 כ': "ווי פרעגט מען א קשיא אויף אן ענין אין פנימיות התורה? ט"אזי דאן "לית תמן לא קשיא כר"י ... אויף דעם איז דער ענטפער, אז דער רבי נ"ע האט פותח געווען את הדרך, אז דברי חסידות זאלן קענען באנומען ווערן דורכן שכל אנושי אין דעם אופן ווי נגלה דתורה ד.ה. א לימוד בעיון און אין אן אופן פון שק"ט וכי". עכ"ל. ולכאן זה גופא צריך ביאור, מה מועיל פתיחת הצינור, הלא עדיין "לית תמן לא קשיא כר"י"?

ובסה"ש ה'תש"נ ע' 357 בהערה 47 כ': "יש לומר הטעם שגם בפנימיות התורה, כפי שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד, יש בו גם פלפולא ושק"ט (אף שבאילנא דחייא לית תמן לא קשיא כ"י ולא מחלוקת כ"י, כפי שהוא בנגלה דתורה) - מפני המעלה שבידיעת והשגת הענינים שבאה ע"י שק"ט (רצוא ושוב)". עכ"ל.

ועיני שימת לב והעיין המבואר כאן, הכוונה היא שצריכים ללמוד כדבר הנוגע לנפשו, כאילו אין לו בירה אחרת אלא לעבוד בחושך זו, ואם לאו - לא יקבל כרטיס עבודה, שאז ממילא תשים לב ויעיין בכל תיבה ובעל אות פרטי בכונה עצומה, וממילא יאיר אצלו.

התיאבון בא בשעת האכילה

מרגלא בפומי של ר' מענדל, התיאבון בא בשעת האכילה. תחיל ללמוד בקבלת עול, ר'הטעם" יבא אז ממילא. והיינו כ"ל, שהשלב הקשה ביותר הוא לשבור את הקרקע הקפוא ע"י קבלת עול, אבל לאחר זה כבר יבוא "הטעם" וה"געשמאק" שמצד האור והחום שבחסידיות.

נייר לבן

ואמר ר' מענדל, כשלומדים יש ללמוד אותו דבר הרבה פעמים. כל קטע פעם, שנים ושלשה פעמים!! עד שימצא (ויבין) איך לומדים חסידות... הוא מלמד טוב... (כלומר, מאמר גופא הוא מלמד טוב, שהוא גופא ילמד אותך איך ללמוד חסידות, אם ללמוד אותו עוד הפעם ועוד הפעם).

וכשלומד, אינו עושה חשבון מה ח' חסר לי קודם שלמדתי ומה נתוסף לי עכשיו, אלא כשלומד צריך לעשות נייר לבן, דהיינו שיחליט בעצמו שעושה את עצמו, שאינו יודע כלל מה כתוב. וכשלומד - שואב! ולוקח עד כמה שהמוח יכול לקלוט, ולאחר זה הוא יודע...

לאחר שאמר לי את זה שאל אותי אם הבנתי, והשבתי בפשיטות שהבנתי, וכי מה יש כאן שקשה להבין! ואמר לי שבדאי לא הבנתי, ושאלתי ומה לא הבנתי? ולא רצה להסביר אלא אמר שזה צריך להבין בעצמו.

ועם הזמן הבנתי, שכנראה שר' מענדל ח' מכוון בזה, שמה שלא פשוט בעיני זה - הוא להביא אותו לפועל... ולזה ח' כוונתו.

כרטיס עבודה, בתנאי שיעבדו עכ"פ זמן קצר באיזה עבודה קלה, וכן ח'.

והנה העבודה קלה שהכין בשביל החורים היתה שהיו צריכים לברר בין שיירי החתיכות מתכת איזה מהם עדיין אפשר לעשות משהו ואיזה צריכים לזרוק החוצה.

והשיריים של החתיכות מתכת היו מונחים במרתף בית החרושת, ולא ח' שם אור חשמלי והי' חשוך מאוד, ורק יכלו לראות כמה חתיכות ברזל כי היו מבהיקים קצת. והמנהל אמר להבחורים שכאן במרתף צריכים לעבוד ולברר שיירי החתיכות מתכת. שאל אצלו ר' מענדל ממנו הלא חשוך כאן, ואיך אפשר לראות ולברר ביניהם?

ענה לו המנהל, תשאר פה שעה א' או שתיים, ותשים לב ותעיין חזק בסביבתך, ואז יהי' לך יותר בהיר ותוכל לראות איפוא החתיכות ולהבחין בין חתיכה אחת לשני' כי כאן לא חשוך כ"כ עדיין, אבל בתוך עומק המרתף, שם הוא חשוך גמור, ואי אפשר לראות כלום.

ואמר ר' מענדל שאז הוא הבין מה זה "וערן קלאר-ליכטיק".

וכן הוא בלימוד החסידות, שכשנמצאים בתוך החושך, צריכים לשים לב ולעיין בתוך החושך שעה או שתיים, ואז יתחיל להיות קצת בהירות אצלו... והיינו שצריך להתחיל בקבלת עול, ולשהות בחושך שעה או שתיים, ולא רק לשהות סתם, אלא באותו שעה צריכים לשים לב ולעיין בתוך החושך לחפש אחר קצת אור.

ואין זה אותו ענין שהובא בהתלה (קבלת עול והביטול מתבטא בזה ש)צריכים ללמוד בכלל כמה שיותר חסידות, וזה בדרך ממילא ימושך יותר אור. כי כאן צריכים לשהות שעה לב שתיים בחושך, ועוד זאת, שבאותו שעה צריכים לשים לב ולעיין. כי בקבלת עול וביטול גופא ישנם כמה אופנים וכמה מדרגות כ"ל.

ירה, אבל זה ענין אחר לגמרי ששם הוא ידע בבירור לאן לכוון. והסביר אותו ר' מענדל בארוכה ג'כ, ואולי אפרסם גם זה בקרוב א"י. אבל כאן מדובר כשירותים במכוון כללי, דהיינו בלי לכוון בפרטיות, כי אם שירותים בסתם לכלליות המקום ששם רוצים לירות.

ולכן בלימוד לפעמים צריכים לחפש הרבה סברות עד שמוצאים את הסברה המתאימה, ויש שמוצאים סברות נכונות בלי שצריכים לשלול סברות הקודמות הרבה פעמים.

והנה ענין זה, שאחד ממאה אכן ירה במכוון, הוא אינו הכרחי ג'כ, אלא שבודד כלל כך הוא הסדר. אבל למי שיש לו מזל מיוחד, אפשר להיות שגם כשירה במכוון כללי, מ"מ מצד מזלו המיוחד ישיג המכוון יותר מאחת ממאה.

והסביר ר' מענדל, ש"מזל" זו בנמשל, הוא הביטול ש"בנפש" (הנ"ל), שכשיש ביטול "בנפש" אז אף שאינו מכיון בפרטיות (אל מקום המדויק), מ"מ קרוב הדבר שישג המדויק לפני גם כשירה במכוון כללי (דהיינו בלי שיכוון המקום המדויק לפני שירה). ולפי ערך הביטול, כך הוא גם "המזל" (דאינו דומה ממש המשל לנמשל, דבמשל א"א לשנות את המזל אבל בנמשל אפשר, והכל תלוי בביטול כנ"ל).

והיינו, כשיש לו ביטול בפנימיות (לא ביטול חצוני לבד כשצריך להכריח את עצמו באתכפיא להיות בטל, אלא ביטול פנימי דוקא), שהביטול נעשה כבשר ודם שלו וחזור בכל מציאותו, אז ממילא נדחה הקליפה שממנו באות כל הקושיות כנ"ל (כי הקליפה בדרך כלל היא הישות, שהיא המקור לכל ענין דרע כמ"ש בסה"מ מלוקט ד' ע' רלה וראה בהנסמן בהערה שם, וגם הקושיות באות ממנה, וממילא ע"י ביטול נדחה ג'כ הקושיות).

דכשאדם למד וחשב איזה ענין בחסידות, אז הרי השכל דנפה"א מתלבש בהמוחין שלו, ומובן וגם פשוט שהנפה"א ידריך אותו רק בדרך סלולה ונכונה, וגם כשירה במכוון כללי מ"מ יכוון אל האמת בדרך סגולה בכל פעם. ורק הטעם שלא בכל פעם הוא מכוון אל האמת בהננת הענין, הוא מצד הקליפה

"אנטיביאוטיק"

אמר ר' מענדל, שלימוד החסידות בכלל ולימוד תניא בע"פ בפרט, זה כמו "אנטיביאוטיק" בשביל קליפה הנ"ל בכלל ובשביל ישות בפרט (וכמוכן שמדובר כשלומדים כדבעי, אליבא דנפשי'), כי אור החסידות זוחה ומבטל את הקליפה הנ"ל בדרך סגולה, וזה פועל שיהי' לאדם ביטול "בנפש" כנ"ל.

ועי"ז לאט לאט נודכנו המוחין באופן שהוא מבין את הענין מלכתחילה בדרך ישר בלי קושיות. דהנה נ"י לעיל שכל הקושיא היא מס"א, שהיא מעקם ומטמטם את המוח שלא יאיר בו אור אלקי, ולכן ע"י שנתמעט ס"א נודכנו המוחין ונתוסף בביטול, (דענין זיכך המוחין קשור עם ענין הביטול, דבכלל ידוע שהביטול הוא מצד המוחין, וכמו שאו"ס מאיר בחכמה מכיון שיש בה יותר ביטול מבשאר הספירות, וד"ל).

לירות במכוון כללי

ובפרטיות יותר אפשר להבין ענין זה (מהו ענין פעולת ד' אנטיביאוטיק, ומהו ענין ביטול ש"בנפש") מסיפור אחר של ר' מענדל.

בזמן מלחמת העולם השני' אחד מהמדינות שהשתתפו עם אשכנז היתה ספרד, והראש של המדינה שמו פראנקו ימ"ש, ופעם עלה בדעתו לספור כמה כדורים צריכים בהקרב כדי להרוג בן אדם, מה עשה? הוא ספר עם כמה כדורים השתמשו החיל שלו בהקרב, וספר כמה אנשים נהרגו בהקרב, ולפי החשבון יצא לו שבכדי להרוג בן אדם צריכים מאה כדורים.

וכן הוא בלימוד, שכשומלמדים הענין אז יורים במכוון כללי, בתקוה שאולי כיון אל האמת, ואחת ממאה אכן ירה במכוון, אבל הרוב לא הי' אליבא דאמת ממש עדיין, ויש כאלה שנתקרב יותר ויש שרחוקים יותר אבל במכוון ממש אליבא דאמת קולע רק באחד ממאה.

דהנה יש שירה לא במכוון כללי, אלא במכוון פרטי, דהיינו שתחלה כוון אל המקום הפרטי והמדויק ששם צריך לירות ואז

שבו, (זיא מעלים ומסתיר על האמת ומעקם הבנתו ורוצה לדמות אותו ולהזדרכו בדרך עקומה ושקרית. ולכן כשנדחה הקליפה הנ"ל, אז בדרך ממלא הוא ילך בדרך הנכון ויכוון על האמת בדרך סגולה מצד הנפה"א שבו. ולפי ערך דיוחי הקליפה, לפ"ע זה הוא "המזל" שלו כנ"ל...

* * *

המכתב ששלח הרבי להר"י מענדל לכבוד חתונת בנו

ב"ה. זאת חנוכה תשכ"א

ברוקלין

הור"ח אי"א נ"נ רב פעלים ובעל מרץ. מטובי מקושרי רבותינו נשיאינו והולכי בדרכיהם, דרך הקודש יקרא לה; זרד החיים, בזה העולם המעשה היום לעשותם, הרמ"מ שליט"א חוגתו מרת לאה שתלית"א

שלום וברכה!

במענה על הודעתם מקביעות זמן חתונת בנם האברך הור"ח אי"א נ"נ כ"י מר"ה שלום דובער שי' עם ב"ג תי',

הנני בזה להביע ברכת מזל טוב מזל טוב, ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת, ויבנו בית בישראל בנין עזי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

ויזכו לרוות מהם ומכל יר"ח שי' רוב נחת חסידותי.

בברכת מזל טוב מזל טוב
ולבשרי"ט בעניניהם בקרוב ממש
/מקום החתונה/

* * *

ויהי רצון שיהי' פירסום והלימוד בכל הנ"ל לעילוי נשמת ר' מענדל. נלב"ע בד' תמוז ה'תשל"ה.

ת.נ.צ.ב.ה.

